

Kupiškyje

Kartu su visa Lietuva Kupiškio žmonės pažymėjo rugpjūčio 23-iąją, skaudžią mūsų Tėvynei 1939-aisiais, viltingą ir džiugią 1989-aisiais.

Eina dvidešimt penktieji Laisvės metai, o skaudūs okupacijos aidai atsiliepia ir dabar, jie dar gyvi žmonių atminty. Rugpjūčio 23-iąją, po šv. Mišių Kupiškio bažnyčioje, užsakytu autobusu pajudėjome į karščių alsuojančius laukus.

Važiavome į Biriečių kaimą, apie 10 kilometrų nuo Kupiškio, dalyvauti paminklo žuvusiems partizanams atidengime ir pašventinime.

Tai buvo seniai, 1949-ųjų vėlyvą rudenį, kai partizanai, palikę Vainiškių miške bunkerį, ėjo lankyti savų. Kas dabar po tiek metų pasakys, kieno pikta akis juos stebėjo, kieno liežuvis buvo išdaviko įrankis. Žinoma tik tiek, kad okupantų ir strībų šūviai pakirto penkis partizanus. Susisprogdinusių brolių Veleniškių sudegusiame klojime apanglėjusius palaikus užkasė prie Biriečių kaimo, aukštumėlėje, o kitus nuvežė į Kupiškį, kad numestų ant grindinio.

Kurbuvo užkasti brolių Veleniškių kūnai, matė tuo metu šešiolikmetis Gaudantas Kukėnas. Jis net sovietmečiu neleido užarti žuvusių partizanų laidojimo vietas. Pažymėjo tą vietą girios tvirtybės medis – ažuoliukas, šiandien jau keletą metrų užaugęs.

Paprastam kaimo žmogui, bet labai mylinčiam savo žemę, gerbiančiam Tėvynės praeitį ir kovojusius už jos Laisvę, Gaudantui Kukeniui kilo mintis pagerbti žuvusius partizanus, pastatyti jiems paminklą. Susirado bendraminčius Virginių Sankauską ir Algimantą Beniuševičių, negailėdami ir savų lėšų, pastatė pa-

minklą, žymintį žūties ir amžinojo poilsio vietą.

Dvidešimt šeštųjų Baltijos kelio metinių dieną Kupiškio bažnyčios klebonas kunigas Mindaugas Kučinskas pašventino paminklą. Žuvusiųjų kapą gerbia trispalvė – atgimusios valstybės vėliava ir Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos Kupiškio skyriaus vėliava, kaip patirtų kančių ir netekčių simbolis.

Kalbėjo visi trys paminklo iniciatoriai ir statytojai. Džiaugėsi laisve ir apgailestavo dėl mūsų išrinktųjų klaidų.

Nuaidėjo trys karių saliuto salvės. Kupiškio rajono meras Dainius Bardauskas padėkos raštus įteikė paminklo statytojams, o atminimo dovanėles LPKTS Kupiškio filialo pirmininkė Dalia Dyrienė, rajono savivaldybės tarybos narė, aktyviai dalyvavusi renginio ruošime. Galime pasidžiaugti, kad pradėjus jai vadovauti LPKTS filialui, suaktyvėjo jo veikla.

Nuotaikingai skambėjo kupiškėnų „Bočių“ choro dainuojamos dainos. Pasivašinę kareiviška koše ir arbata skirstėmės namo su gera nuotaika, kad yra nesavanaudiškai mylinčių savo kraštą, kad praėjusių kovų atminimas ir kovotojų už Laisvę vardai lieka gyvi istorijos paminkluose.

Algirdas BLAŽYS

Konferencija Anykščiuose

Saulėtą rugpjūčio 28-osios rytą į Anykščiuose LPKTS surengtą konferenciją „Vyresnio amžiaus žmonių socialinė apsauga. Kokia ji?“ rinkosi LPKTS valdybos nariai, filialų pirmininkai, apskričių koordinatoriai. Atvyko atstovai iš Kauno, Vilniaus, Šilalės, Šiaulių, Alytaus, Anykščių ir kitų miestų.

Sveikinimo žodį tarė Anykščių meras Kęstutis Tubys, Seimo narys Sergejus Jovaiša ir LPKTS pirmininkas Gvidas Rutkauskas. Konferencijos dalyviams buvo parodytas Anykščių informacinio centro sukurtas filmas „Sveikata. Gamta. Poilsis. Kultūra. Mano miestas“.

Konferencija prasidėjo LPKTS pirmininko padėkos žodžiais renginio organizatorėms – LPKTS valdybos pirmininkės pavaduotojai Onai Aldonai Tamošaitienei ir LPKTS Anykščių filialo pirmininkei Primai Petrylienei. Paskaitą „Socialinė pagyvenusių žmonių apsauga Lietuvoje. Ko turėtume siekti?“ skaitė Jolanta Ramonienė – Seimo nario, Socialinių reikalų ir dar-

bo komiteto pirmininkės pavaduotojo J. R. Dagio padėjęja, Šeimos instituto vadovė. Ji pabrėžė, kad šeima Lietuvoje – visuomenės ir valstybės pamatas, ir reikia siekti, kad susikurtų kuo daugiau laimingų šeimų. Reikia jaunimą drąsinti, dalytis patirtimi ir jokių būdu negilinti kartų konflikto.

Paskaitą „Bendradarbiavimas su vyresniojo amžiaus žmonėms atstovaujančiomis nevyriausybinėmis organizacijomis“ skaitė Tomas Milevičius, SADM Šeimos politikos skyriaus vedėjas pavaduotojas. Lektorius aiškino, kad šios konferencijos tikslas – galimybė pamatyti, ką vyresnio amžiaus žmonės gali padaryti, kad būtų išgirsti, geriau suprasti, todėl reikia burtis į organizacijas, mažinti izoliuotumą, įsitraukti į savanorišką veiklą, nes kiekvienas amžiaus tarpas turi savo privalumų. Pasibaigus paskaitai, LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė padėkojo Anykščių merui už šiltą priėmimą ir padovanojo keletą LPKTS išleistų knygų.

Vida Luščianskienė –

Anykščių rajono savivaldybės administracijos Socialinės paramos skyriaus vyr. specialistė, papasakojo apie socialinių paslaugų tiekiamą vyresnio amžiaus žmonėms Anykščių rajone. Konferencijos pabaigoje Gintaras Vaičiūnas, Anykščių rajono savivaldybės administracijos Bendrojo ir juridinio skyriaus vyr. specialistas, apžvelgė Turistinius maršrutus Laisvės kovų vietomis Anykščių krašte, išvardijo įdomiausias ir gražiausias paminklus.

Konferencijai pasibaigus, vyko diskusija. Diskusijoje dalyvavo Gerimantas Kaklauskas, Gediminas Uogintas, Sergejus Jovaiša, Loreta Kalnikaitė. Lektoriai atsakė į pateiktus klausimus. Renginio pabaigoje LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė ir pirmininkės pavaduotoja Ona Aldona Tamošaitienė padėkojo pranešėjams, S. Jovaišai ir Anykščių filialo pirmininkei P. Petrylienei ir įteikė knygų ir Padėkos raštus.

Po paskaitų vykome prie Rubikių ežero. Papietavę kavinėje ant ežero kranto, plaukiojome po ežerą. Vėliau skubėjome į ekskursiją po Anykščių regioninį parką. Stabtelėjome prie Puntuko, o toliau mūsų laukė „Lajų takas“. Neapsakomas jausmas eiti medžių viršūnėmis ir grožėtis A. Baranausko šileliu. Už visus patirtus išpūdžius nuoširdus ačiū šios konferencijos organizatoriams.

Antrą išvykos dieną, pagal iš anksto numatytą darbotvarkę, įvyko išvažiuojamasis LPKTS valdybos posėdis. LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė pabrėžė, kad pagrindinis klausimas – Partizanų alėjos Kaune įrengimas.

(keliamą į 8 psl.)

Lietuvos Laisvės kovos – meilės savo šaliai simbolis

Rugpjūčio 31 dieną Lietuvos Respublikos Prezidentė Dalia Grybauskaitė, minėdama Lietuvos laisvės dieną, susitiko su partizanu, kariu savanoriu Antanu Lukša.

1946 metais išitraukęs į partizaninį judėjimą A. Lukša pasipriešinimo laikotarpiu neteko

trijų brolių ir tėvo. A. Lukša buvo išduotas, nuteistas ir išvežtas kalėti į Sibiro lagerius.

„Sunki, bet ypač drąsi partizaninė kova vedė Lietuvą į nepriklausomybę. Rizikuodami savo ir artimųjų gyvybe partizanai kovojo dėl kilniausio tikslo – laisvos Lietuvos. To-

dėl šiandien, minėdami Lietuvos laisvės dieną, privalome prisiminti, išlaikyti ir puoselėti tą Laisvės dvasią ir vertybes, kurių vedini partizanai kovojo už mūsų šalią“, – sakė šalies vadovė.

Partizaninio judėjimo Lietuvoje metu žuvo daugiau kaip 20 tūkstančių partizanų. Prezidentės teigimu, apsisprendimas kovoti už Tėvynės laisvę, pasiaukojimas ir drąsa – tai didžiausias meilės ir atsakomybės savo šaliai pavyzdys. Pasak

valstybės vadovės, partizaninė kova – tai visos Lietuvos moralinė teisė tvirtinti, kad šalis niekada nepasidavė okupacijai ir visomis išgalėmis priešinosi tiems, kurie kėsinosi į mūsų Laisvę.

Parengta pagal Prezidentės spaudos tarnybos pranešimą

Per amžius likite gyvi

Svetingai Raseiniai sutiko iš įvairių Lietuvos kampelių atvykusius svečius, atsiliepusius į kvietimą dalyvauti Plauginių miške žuvusiems Kęstučio apygardos Gintaro rinktinės partizanams atminti iškilmes. Plauginių miške 1948 metų gruodžio 3 dieną puolami 350 okupantų kareivių buvo nužudyti 18 Gintaro rinktinės partizanų.

Vedini Kęstučio partizanų apygardos vėliavos šventės dalyviai išsirikiavo Raseinių Švč. Mergelės Marijos Ėmimo į Dangų bažnyčioje. Susikaupė šv. Mišių maldai už žuvusius Lietuvos partizanus ir visus Lietuvos laisvės kovotojus, kurias aukojo Raseinių dekanas Vytautas Paukštis. Kartu buvo paminėta Juodojo kaspino diena. Kunigas pašventino Lietuvos vėliavą ir kitas rikiuotėje iškilmingai laikomas vėliavas. Po šv. Mišių išneštos ir padėtos gėlės, uždegtos žvakutės Raseinių rajono vietose skirtose žuvusiems už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę aminti.

Šventės dalyviai, gėrėdamiesi Raseinių ir apylinkių vaizdais nuvyko į Alėjų kaimą. Prie apdengtų paminklų išsirikiavo vėliavininkai, kariai. Paminklą, skirtą Plauginių miške žuvusiems Kęstučio apygardos Gintaro rinktinės partizanams atminti atidengti vedantysis pakvietė Raseinių rajono merą Algirdą Gričių, ir vieną iš paminklo pastatymo iniciatorių Algirdą Šapoką. Paminklą pašventino Raseinių dekanas kunigas Vytautas Paukštis. Lietuvos kariai iškilmingai iš-

kėlė Lietuvos valstybinę vėliavą, kuri prie paminklų plevešuos visada, primindama praeiviams, kad tėvynė nepamiršo žuvusiųjų už laisvę. Žuvusiųjų atminimas pagerbtas iššovus tris salves. Garbės sargyboje sustingo Ariogalos 13-osios kuopos šauliai, vadovaujami Andriaus Bautronio, Raseinių šaulių 7-oji kuopa, vadovaujama Jono Babono, Krašto apsaugos savanorių pajėgų 207-osios pėstininkų kuopos kariai. Garbingai Kęstučio partizanų apygardos vėliavą nešė ir laikė Šilalės Simono Gaudėšiaus gimnazijos jaunieji šauliai Paulis Jogminas ir Vilandas Šuminas.

Suskambus „Sudiev Motule, Tu brangioji“, „Kur miega mūsų broliužėliai“, „Partizanai, Lietuvos partizanai“ dai-

nų žodžiams, atliekams Radviliškio rajono buvusių politinių kalinių ir tremtinių choro, vadovaujamo Rasos Gasiūnienės, šventės dalyviai dainavo ir pritarė prasmingiems dainų žodžiams mintimis nusikeldami, Lietuvai laisvę nešančiais.

Renginyje dalyvavo Raseinių rajono vadovai: mero pavaduotoja Gitana Rašimienė, administracijos direktorius Algimantas Mielinis, Seimo narys Edmundas Jonyla, rajono Tarybos nariai ir daugybė svečių.

Kęstučio apygardos Gintaro rinktinės partizanų buvusi ryšininkė Valerija Tarasienė prisiminė 1948 metus, kai jos mama plovė kruvinus Lietuvos partizanų apdarus.

(keliamą į 8 psl.)

Negalima slėpti nusikaltimų

Esu prieš nacizmą, hitlerizmą ir stalinizmą. Neteisėtai susitarus fašistinei Vokietijai ir stalinistinei Sovietų sąjungai, mano šeima skaudžiai nukentėjo dėl Molotovo-Ribentropo pakto padarinių. Keturi artimieji žuvo Sibire, aš vos išgyvenau. Avižienio straipsnyje aprašomas ekonomikos vystymas po Didžiosios depresijos fašistinėje Vokietijoje ir, iš dalies, JAV. Mane sudomino, kokie Hitlerio burtai galėjo sukvaltinti juo patikėjusią vokiečių tautą? Pateikiu trumpą asmeninę nuomonę dėl išsakyto kritikos mano atžvilgiu.

Panašiu laikmečiu į valdžią atėjo JAV prezidentas F. Ruzveltas, Vokietijoje – kancleris A. Hitleris. Vakarų demokratijos principais vadovaudamasis F. Ruzveltas kūrė gerovės valstybę. Žavimės JAV pasiekimais įvairiose srityse. A. Hitleris pseudoekon-

miką stiprino kitais tikslais ir būdais – nacistiniu diktatu skatindamas tautinį šovinizmą ir neapykantą. Taip buvo sukurtas fašistinės Vokietijos karinės ekonomikos monstras, kurį A. Hitleris nukreipė vos ne prieš visą pasaulį – sukėlė Antrąjį pasaulinį karą, kurio pasekmės žinomos: 60 milijonų žmonių aukų.

Žvelgiant į dabartį ir įvertinant kaimyninės Rusijos militaristines tendencijas, privalome vienytis prieš diktatūrą, terorizmą, ginti žmogaus teises. Fašistinės Vokietijos karinės ekonomikos kūrimas niekada netaps pavyzdžiu. Panašios apraiškos turi būti įvertintos ir griežtai pasmerktos, o tam, kad galėtume vertinti – reikia žinoti, demaskuoti, bet neslėpti nusikaltimus.

Prof. Arimantas DUMČIUS, Seimo TS-LKD frakcijos narys

Jie norėjo sunaikinti tautą

Kitamet minėsime 74-ąsias sovietinių trėmimų iš Lietuvos metines. 1939 metais mūsų tautos kankinimui pagrindą suteikė sovietų ir nacių neteisėti susitarimai. Lietuvos Vyriausybė padarius nelemtą politinį sprendimą – nesipriešinti Raudonajai armijai – šalis buvo aneksuota ir įvestas sovietinis režimas. Po to prasidėjo pagal žiaurumą ir mastą protu nesuvokiamas tautos naikinimas. 1941–1958 metais sovietų okupacijos, karo bei pokario partizaninio karo buvo vykdomi nuolatiniai gyventojų trėmimai, suėmimai ir žudynės.

Remiantis patikslinta Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centro bei mokslo literatūroje skelbtomis žiniomis, buvo 35 trėmimai, tačiau archyviniai duomenys išlikę apie 22 trėmimus.

Masiškiausi trėmimai buvo keturi: 1941 metų birželio 14 dieną – „Juodasis birželis“ (ištremita 14 595, įkalinta 7349 žmonės), 1948 metų gegužės 22–24 dienomis – „Vesna“ (ištremita 42 808 žmonės), 1949 metų kovo 25–28 dienomis – „Priboj“ (29 180 žmonių) ir 1951 metų spalio 2–3 dienomis – „Osenj“ (ištremita 21 177 žmonės). 1941–1958 metais į Rusijos Federaciją, Kazachstaną, Tadžikiją ir kitas Sovietų sąjungos vietas ištremita 44 228 šeimos – 132 tūkstančiai asmenų, iš jų 39 tūkstančiai vaikų. Tremtyje mirė apie 28 tūkstančiai. Didžiausias mirštamumas buvo po 1941 metų trėmimo – mirė apie trečdalis tremtinių ir politinių

kalinių; gimė tremtyje (negalutiniais duomenimis) 11 994 vaikai. Iki 1970 metų grįžo į Lietuvą 60 tūkstančių tautiečių. Po Nepriklausomybės atkūrimo 1970 metais grįžo 1930 šeimų – 3 tūkstančiai asmenų. Tremtiniai grįžta iki šiandien.

Nemažus nuostolius Lietuva patyrė karo ir pokario partizanų karo metais. 1941 metų birželio sukilime žuvo per 700 asmenų. 1944–1945 metais fronte žuvo 25 tūkstančiai sovietų armijos lietuvių rekrūtų. Kovoje su sovietais žuvo beveik 22 tūkstančiai partizanų ir rėmėjų.

Išvežta į koncentracijos stovyklas apie 29 500 žmonių, nužudyta (kartu su holokausto aukomis) 240 tūkstančių žmonių; pasitraukė, repatrijo apie 496 tūkstančiai gyventojų. 1940–1958 metais Lietuva neteko apie 1,223 milijono gyventojų. Kas trečias suaugęs arba kas antras vyras, kas aštunta moteris, kas penkioliktas vaikas tapo teroro aukomis.

Šiuo metu nukentėjusių valstybines pensijas gauna 37 017 buvusių tremtinių ir beglobių vaikų, 175 Laisvės kovų dalyviai.

Artėjant sovietų trėmimų pradžios 75-osioms metinėms verta susimąstyti apie lietuvių tautai tekusį kruvinos kovos kelią į išsivadavimą, nekaltų mūsų žmonių auką ir tautos išlikimo grėsmes. Budėdami Ukrainos tragedijos akivaizdoje, susitelkime, stiprinkime tautos pasitikėjimą, neleiskime, kad būtų užmiršta, kokia kaina iškovota Lietuvos Laisvė.

Prof. Arimantas DUMČIUS

Andrius Kubilius: švietimas – Lietuvos valstybės prioritetas?

Pasveikinęs moksleivius ir mokytojus Rugsėjo 1-osios proga, Seimo opozicijos lyderis Andrius Kubilius pateikė keletą pastebėjimų, kodėl švietimas Lietuvoje netampa strateginiu prioritetu.

Rugsėjo 1-ąją politikai, – tiek valdantieji, tiek opozicija, – neužmiršta pasveikinti mokytojų, mokinių bei jų tėvelių ir pabrėžti, kad švietimas yra mūsų valstybės svarbiausias prioritetas, nes jis lemia mūsų valstybės ateitį. Negali pykti dėl tokių pareiškimų...

Bet ar iš tikrųjų švietimas yra mūsų valstybės ir jos politikos prioritetas? Valstybės prioritetus parodo ne tik tai, kiek valstybė vienai ar kitai sričiai skiria finansinių lėšų, bet ir tai, kiek tam skiria savo intelektualinių resursų, tai yra, paprasčiausiai, kiek apie tai diskutuoja tie, kurie lemia valstybės politiką – parlamentariai, ministrai, prezidentai, savivaldybininkai.

Pagal pastarųjų keliolikos metų vyraujančias politikos diskusijas tenka konstatuoti, kad švietimas nėra joks mūsų valstybės prioritetas, nes švietimo politika savo diskusijų intensyvumu ryškiai atsilieka nuo kitų valstybės gyvenimo sričių: gynybos, energetikos, finansų ir t.t.

Po 1990-ųjų pradžios, kai to meto politikų patvirtinta prof. M. Lukšienės „tautinės mokyklos“ koncepcija padėjo Lietuvai atsisveikinti su „sovietinės mokyklos“ paveldu, per visus 25-ų Nepriklausomybės metus politikai, kalbėdami apie vidurinį išsilavinimą, mokyklas ir švietimą, savo diskusijose nenužengdavo toliau nei švietimo sistemos biudžetas, mokyklų renovacija, mokyklų tinklas ir jo optimizavimas ar vidurinių mokyklų reorganizavimas į gimnazijas. Kartas nuo karto nuaidėdavo ginčai dėl abiturientų egzaminų skaičiaus ar tautinių mokyklų reikalų, tačiau tai nepakeitė bendrų tendencijų – politikai diskutavo ir diskutuoja apie švietimo sistemos struktūras, pastatus ir pinigų, apie tai, ką galima būtų pavadinti „hard’u“ (materialiniu pagrindu, – red.past.), bet visiškai nediskutuoja apie švietimo turinį, apie švietimo tikslus ir metodus, tai yra apie „soft’ą“ (esmę, dvasią, aplinką, – red.past.). Politikų diskusijos apie „soft’ą“ apsiriboja garsiais pareiškimais, kad mokyklose reikia daugiau pilietinio-patriotinio auklėjimo ar daugiau gerų, kvalifikuotų mokytojų, tačiau giliau užkabinti švietimo sistemos problemų,

iššūkių, naujų galimybių politikai nepajėgia.

Štai ir prieš šią Rugsėjo 1-ąją švietimo ministrė paskelbė visą eilę naujų iniciatyvų – nuo „judrumo pertraukų“ iki mokinių lankomumo bei mokytojų pavadavimo sutvarkymo, kurių kiekviena turbūt savyje turi racionalumo, tačiau negali nematyti ir to, kad tai tik atskiros, kartais smulkios detalės, o esminiai iššūkiai mūsų švietimo sistemai ir toliau lieka už politikų dėmesio ir diskusijų lauko.

Todėl ir drįstu abejoti viešomis politikų deklaracijomis, kad švietimas yra mūsų valstybės ir jos politikos prioritetas.

Jeigu tikrai švietimas būtų mūsų politikos realus strateginis prioritetas (o jis tokiu tikrai privalo tapti ir būti), mes Seime diskutuotume tai, ką diskutuoja politikai ir ekspertai tose šalyse, kuriose švietimas yra tikrai prioritetas ir kurios sugeba efektyviai įgyvendinti reikšmingas, strategines permainas švietimo turinyje, metoduose ir tiksluose, tai yra „soft’e“, ir kur yra suvokiama, kad pasaulis gyvena jau 21 amžiuje, kurio radikalūs pokyčiai neišvengiamai labai stipriai paveiks ir švietimo sistemą. Mes, deja, vis dar to nesuvokiame ir apie tai bent jau politinėje bendruomenėje iš esmės nediskutuojame, todėl pagal OECD (Organisation for Economic and Social Cooperation and Development – Ekonominio ir socialinio bendradarbiavimo ir vystymosi organizacija) atliekamų švietimo rezultatų PISA (Programme for International Student Assessment – Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas) tyrimus vis labiau atsiliekame nuo pasaulio geriausiųjų, įskaitant ir nuo mūsų kaimynų suomių ar jais sekančių dar mums artimesnių estų.

Apie ką turėtume diskutuoti? Nesijaučiu besąs dideliu globalių ir lietuviškų švietimo problemų ekspertu, todėl vasaros metu pabandžiau pasigilinti į tai, kokios diskusijos švietimo klausimais verda išsivysčiusiame pasaulyje, į kurį mes norime lygiuotis, o tam, akivaizdu, pamatinė sąlyga yra aukščiausio, pasaulinio lygmens švietimas čia, pas mus, Lietuvoje.

Per vasarą pasisekė paskaitinėti keletą įdomių naujausių knygų (Ken Robinson „Creative Schools. The grassroot revolution that’s transforming education“, Pasi Sahlberg „Finsh Lessons 2.0. What can the world learn from educational change in Finland?“ ir An-

dy Hargreaves bei Michael Fullan „Professional capital. Transforming teaching in every school“) apie tai, kas diskutuojama pasaulyje švietimo klausimais. Paskaitęs jas, visų pirma supratau, kiek mažai suprantu apie švietimo sistemos iššūkius, tačiau taip pat supratau, kad švietimas netaps Lietuvos valstybės prioritetu tol, kol mes kalbėdami apie švietimą nepradėsime diskutuoti to, ką diskutuoja pasaulis ir ypač tos šalys, kurios švietimo reikaluose atrodo geriau nei mes.

Tai, ką per trumpą laiką pavyko suprasti, ko gero, Lietuvos švietimo ekspertams yra gerai žinoma. Tačiau politinėje bendruomenėje apie tai mes nediskutuojame. Todėl Rugsėjo 1-osios proga drįstu formuluoti keletą padrikų klausimų, kurie, mano manymu, galėtų tapti ir rimtesnės politinės diskusijos pradžia:

Pasaulis žengia į 21 amžių. Dabartinė švietimo sistema ir jos pagrindiniai klasikiniai kolektyviniai ugdymo metodai („mokytojas – klasė“) susiformavo 19 amžiaus viduryje, kai besiformuojanti industrinė visuomenė, masinė gamyba, vėliau tapusi konvejerine gamyba, pareikalavo masinio švietimo, gebančio suteikti vienodas žinias didelei masei žmonių. Taip susiformavo dabartinė švietimo sistema. 21 amžius savo gyvenimu ir savo ekonomika darosi vis labiau individualus ir vis mažiau kolektyvistinis. Tokios šalys, kaip Suomija, Singapūras ir eilė kitų, tai suprasdamos, savo švietimo sistemose stengiasi vis labiau pereiti prie individualaus santykio su vaiku, tam keisdami dėstymo metodus ir sutelkdami reikalingus pedagoginius resursus. Stambiosios IT kompanijos investuoja į naujo tipo mokyklų plėtrą, kur, išnaudojant naujausias IT technologijas, mokymas ir ugdymas tampa žymiai labiau individualūs.

Ar mes pradėdame apie tai galvoti, ar konservatyviai galvojame, kad nieko geriau už dabartinius švietimo metodus ir 21 amžiuje negali būti?

19–20 amžiais įtvirtintoje dabartinėje švietimo doktrinoje, paremtoje kolektyviniu (tai yra vienodu ir standartizuotu) vaikų ugdymo principu, plačiai taikomi įvairių testų ir egzaminų instrumentai tam, kad būtų galima įvertinti švietimo sistemos efektyvumą siekiant valstybės nustatytų standartų. JAV taikoma „no child left be-

hind“ („nė vienas vaikas neliks pamirštas“) sistema dažnai pravedamų mokinių testų rezultatus naudoja tam, kad įvertintų pedagogų kvalifikaciją ar mokyklų kokybę, pagal juos nustato net ir mokytojų atlyginimus. Kaip pastebi ekspertai, tai visą švietimo sistemą vis labiau orientuoja į tai, kad mokinys būtų gerai pasirengęs testų laikymui, tačiau tuo pačiu vis labiau tolstama nuo to, kad mokinys, baigęs mokyklą, būtų gerai pasirengęs po mokyklos laukiančiam gyvenimui.

Suomija, kuri pagal PISA (Programme for International Student Assessment – Tarptautinis penkiolikmečių tyrimas) tyrimus pirmąją pasaulyje ir ženkliai lenkia ne tik Lietuvą, bet ir JAV, kategoriškai pasisako prieš ugdymo standartizavimą ir tų standartų priežiūrai reikalingus testus, inspekcijas ar egzaminus. Tai leidžia pedagogams išsaugoti holistinį požiūrį į švietimo tikslus, galvojant, kad mokykla turi mokinį parengti gyvenimui, o ne standartų atitikimui ar testų bei dažnų egzaminų laikymui. Suomijos abiturientai laiko tik vieną „matrikuliacijos“ egzaminą.

Kuriuo keliu reikėtų Lietuvai eiti, ko turėtų siekti Lietuvos mokyklos – gerai testus išlaikančių ar gerai gyvenimui pasirengusių mokinių?

Ta pati Suomija didžiulį dėmesį skiria savo mokyklų pedagogams: jais gali tapti tik magistro išsilavinimą turintys, mokytojams suteikiamas didžiulis pasitikėjimas ir atsakomybė rengiant mokymo programas, jiems nereikia susisaurinti tik iki testų išlaikymo, todėl pedagogo profesija pagal autoritetą ir populiarumą atsilieka tik nuo gydytojų, o konkursas tarp norinčių tapti mokytojais yra 10 į 1 vietą. Ir tai lemia ne atlyginimų dydis.

Lietuvoje, atrodo, yra atvirksčiai – pedagogiką studijuoja dauguma tų, kurie kitur neįstoja. Net ir didmiesčių mokyklose trūksta mokytojų. Ir tai, kaip ir Suomijoje, lemia ne vien tik atlyginimai.

Kada ir Lietuvos politikoje mes rimtai ir sistemingai pradėsime diskutuoti ir spręsti mokytojų profesinio kapitalo iššūkius?

21 amžiuje žinios darosi vis paprasčiau prieinamos, jas nešioti vien savo galvoje yra mažiau prasmės. Žymiai svarbiau yra gebėjimas išlikti žingeidžiam, gebėjimas tų žinių ieškoti, orientuojantis globaliuose procesuose, gebėjimas tas žinias kūrybingai

panaudoti, išsiugdant ir lyderystės gebėjimus. Kompetencijos, ne tik žinios tampa švietimo sistemos integraliu tikslu. JAV stambiosios verslo korporacijos yra įsteigusios gerai finansuojamą judėjimą „21 century skills“ („21 amžiaus įgūdžiai“), kuris rūpinasi, kad JAV švietimo sistema būtų pajėgi šias 21 amžiuje svarbias kompetencijas efektyviai ugdyti. Pasaulis ginčijasi dėl metodų, kaip tokias kompetencijas ugdyti ir kaip vertinti pasiekimus. Lietuvos politinė bendruomenė mieliau diskutuoja apie mokyklų stogų renovaciją, bet ne apie mokinių žingeidumo ir kūrybiškumo ugdymą.

Kompetencijų ugdymas yra ne vien pilietiškumo – patriotiškumo ar moralinių, civilizacinių vertybių ugdymas, nors tai taip pat yra labai svarbūs uždaviniai. Kūrybiškumas, žingeidumas, orientacija globaliuose reikaluose yra tai, kas didele dalimi lems moksleivio gyvenimo sėkmę pabaigus mokyklą.

Kiek šiandieninė Lietuvos mokykla yra pajėgi ugdyti tas kompetencijas, kurios 21 amžiuje bus ypač svarbios?

Turbūt tokių klausimų būtų galima formuluoti dar labai daug. Atsakymai į juos reikalautų aiškaus ir gilaus strateginio sisteminio suvokimo ir sutarimo, nes daugelis dalykų švietime yra labai glaudžiai tarpusavyje susiję ir juos lemia ne vien tik mokinio krepšelio dydis ar įstatyme nustatytas mokyklų tinklo atitikimas.

Galbūt geriausiems Lietuvos švietimo ekspertams ir praktikams tokie klausimai pasirodys naivūs, galbūt atsakymai į šiuos klausimus ekspertų bendruomenėje yra senai išgvildinti ir žinomi, tačiau iš patirties galiu teigti, kad nei ministerijoje, nei Vyriausybėje, nei Seime diskusijoms tokiais klausimais nėra nei laiko, nei intelektualinių resursų. Todėl švietimas ir lieka tik garsiai deklaruojamu valstybės prioritetu, bet niekaip netampa realiu prioritetu, nes apie jį nėra diskutuojama.

Laikas tai iš esmės keisti. Pats laikas švietimą paversti realiu valstybės prioritetu, o tam reikia bendrų politikų, ekspertų, praktikų strateginių diskusijų apie mūsų Lietuvos švietimą 21 amžiuje. Tikiuosi, kad esame pajėgūs tai padaryti.

Parengė Gintaras MARKEVIČIUS

Sveikiname

90-ojo jubiliejaus proga sveikiname Vytauto apygardos Audros būrio vadą, buvusį politinį kalinį, Vyčio Kryžiaus ordino kavaliierių **Antaną KAZAKEVIČIŲ-Narsutį**, Viesulą. Linkime sveikatos, ilgiausių metų, Dievo palaimos.
LPKTS valdyba

Garbingo 85-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Krasnojarsko kr. Kazačinsko r. buvusią tremtinę **Vandą MAKUTĖ-NIENĖ**. Linkime stiprios sveikatos, ilgų ir laimingų metų, dvasios ramybės ir Aukščiausiojo globos.

LPKTS Jonavos filialas

Garbingo 75-ojo jubiliejaus bei auksinių vestuvių proga nuoširdžiai sveikiname buvusį Revučių tremtinį, ilgametį aktyvų šaulį **Gendrutį MOZŪRĄ**.

Linkime stiprios sveikatos, dvasios ramybės, ilgų, laimingų metų ir Aukščiausiojo palaimos.

Bendražygiai

Garbingo 75-ojo jubiliejaus proga nuoširdžiai sveikiname Irkutsko sr. Tulūno r. buvusią tremtinę **Stefaniją PUKINSKIENĖ**, linkėdami stiprios sveikatos, ilgų ir laimingų metų, dvasios ramybės ir Aukščiausiojo globos.

LPKTS Jonavos filialas

Miela **Janina KAŠKEVIČIENĖ**,

Sveikiname 75-ojo gimtadienio proga.

Ne skaičiai nulemia metus, o mūsų keliai, darbai ir mintys –

Tai, kuo praturtinam kitus, mokėdami save dalinti.

Tad liki visada tokia, kokią mes mylim ir pažįstam –

Su šypsena gera, jaukia ir siela, sklidina pilnatvės!
Sėkmės ir Dievo palaimos jums linki –

LPKTS Kretingos filialas

Jubiliejinio gimtadienio proga nuoširdžiai sveikiname LPKTS Jonavos filialo nares:

Moniką SADZEVIČIENĖ – 80-ojo,

Zitą SABIENĖ – 70-ojo.

Linkime stiprios sveikatos, neblėstančios energijos, sėkmės darbuose ir Aukščiausiojo globos.

LPKTS Jonavos filialas

Padėka

Dėkojame knygos „Tremties vaikai“ II tomo leidybai paaukojusiems:

Česlovui Markevičiui – 50 eurų,

Sofijai Survilienei – 50 eurų,

Edmundui Petručiui – 50 eurų,

Gintarui Čagai – 50 eurų,

Birutei Andrikienei – 30 eurų,

Broniui Poviloniui – 50 eurų,

Edmundui Černiauskui – 20 eurų,

Joanai Perednienei – 20 eurų,

Česlovui Tarvydui – 30 eurų,

Vilhelminai Garuckaitei-Pribušauskienei – 30 eurų,

Alozui Vaitkui – 30 eurų,

Algimantui Jakučioniui – 30 eurų,

Elzbietai Margaritai Švėgždienai – 50 eurų,

Česlovui Abromačiui – 50 eurų,

Bronislavai Nacienei – 30 eurų,

Meilutei Marijai Alksnienei – 20 eurų,

Stefanijai ir Jonui Kalveliams – 100 eurų,

Emilei Sribikaitei-Urbonienei – 50 eurų,

Elenai Gabrėnienei – 30 eurų,

Genei Tamašauskienei – 50 eurų,

Danutei Svoteitytei-Tendzegolskienei – 20 eurų.

LPKTS valdybos pirmininkė Rasa Duobaitė-Bumbulienė

Kruvinas užpuolimas Plauginių miške

Juodojo kaspino dieną, rugpjūčio 23-iają, Raseinių rajone atidengtas paminklas 1948 metų gruodžio 3 dieną Plauginių miške žuvusiems partizanams. Keletą jų pažinojęs buvęs tremtinys Algirdas Šapoka išsiaiškino žūties aplinkybes ir dėjo pastangas, kad partizanų atminimas būtų įamžintas.

Pamena partizanus

A. Šapokai tada buvo penkiolika metų, partizanus jis gerai pamena. „Jie buvo atsida- vę Lietuvai, žinojo savo likimą, suprato, kad kiekvienas žingsnis pavojingas. 1948 metų gruodžio mėnesį jie žuvo. Kažkas juos išdavė“, – pasakojo jis.

1950 metais A. Šapoka vėl atsidūrė Sibire. 1957 metais ant jo paso buvo uždėtas antspaudas „Be teisės gyventi Lietuvos TSR“. Jo dėdė, tėvo brolis, Adolfas Šapoka, 1936 metais išleidęs kultinę „Lietuvos istoriją“, tuo metu buvo emigravęs ir Toronte redagavo „Tėviškės žiburius“.

Į Lietuvą Algirdas grįžo tik 1985 metais. „Man vis rūpėjo sužinoti, kas partizanus išdavė, kur jie palaidoti. Kreipiausi į Lietuvos ypatingąjį archyvą, sužinojau jų žūties aplinkybes. Pasirodo, jų atminimas iki šiol buvo neįamžintas. Norėjau, kad partizanų pavardės būtų iškaltos, kad nebūtų užmiršti. Kreipiausi į Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimų centrą (LGGRTC). Pastatytą paminklą atidengėme rugpjūčio 23 dieną“, – sakė A. Šapoka.

Išdavikas – „Raseiniai“

Lietuvos ypatingojo archyvo (LYA) pažymoje rašoma, kad Raseinių KGB informatoriai Grinius, Semionov, Kapusta ir kiti nustatė, kad Kęstučio apygardos Gintaro rinktinės Broniaus Neverdausko-Rūko ir A. Antanavičiaus-Daivos, Broniaus būriai nuolat slapstėsi Raseinių valsčiaus Šinlaukio, Plauginių, Gedlaukio kaimų apylinkėse. Kitas agentas, slapyvardžiu „Raseiniai“, pranešė žinantis vietą, kur yra trys ar keturi bunkeriai. Gavus šią informaciją buvo parengta čekistinė-karinė operacija, kurioje dalyvavo 350 kareivių. LYA pažymoje rašoma, kad operacijos metu nužudyti 18 partizanų (KGB dokumente jie įvardyti banditais), du sužeisti.

„Tie du – tai Eugenija Stulgaitytė-Brigita ir Pranciškus Linkus-Atlantas. Jie buvo suminti, tačiau greitai mirė kalėji-

me: Brigita – gruodžio 5 dieną, Atlantis – gruodžio 10-ąją, – pasakojo A. Šapoka. – Jų pavardės taip pat įrašytos ant paminklo. Monumentas pastatytas ne bunkerio vietoje Plauginių miške, o ten, kur po sušaudymo buvo suvežti ir suguldyti.“

KGB dokumentuose rašoma, kad sužeistas P. Linkus tardymo protokole nurodė, jog tarp nužudytųjų atpažino Dominiką Šcepavičių-Domeiką, Petrą Šimkų-Vidutį, Petrą Škadauską-Pušyną, Bronių Čečevičių-Areją, Duduką ir Žemailą. Vėliau saugumiečių dokumentuose rašoma, kad Dudukas – vokiečių tautybės, buvęs vokiečių kariuomenės kapitonas Alfred Doknel. Apie Žemailą tikslesnių duomenų nėra. P. Linkus kitų nužudytųjų neatpažino, nes jie buvo iš kito būrio. Tarp nužudytųjų nebuvo A. A. Pakarklio-Plutos, Kilpos ir A. Antanavičiaus-Daivos, Broniaus. Jie sugebėjo pasprukti. „Vėliau žuvo kitoje vietoje, įamžinti ant kito paminklo“, – sakė A. Šapoka.

1949 metų sausio 3 dienos kagėbistų pranešime komunistų partijos vadovui Antanui Sniečkui raportuota, kad Gintaro rinktinė likviduota. Be jau P. Linkaus atpažintų partizanų, nužudytas Povilas Mačiulis-Granitas, Jonas Živatkauskis-Skylius, Pranas Šimkus-Vaišvila ir kiti. Vėlesnėse ataskaitose kagėbistų identifikuoti Petras Kuzas-Briedis, Fordas, Marijona Soročkienė-Ponia, Lelija, Antanas Armoška-Steponas, Jonas Tamošaitis-Valteris, Stanislovas Zdanavičius-Nerimas, Napoleonas Stulgys-Jazminas, Birutė, Boguslavas Baranauskas, Vladislovas Dubinskas-Klevas, Jonas Karpis-Tubelis.

Kagėbistų ataskaitose pažymėta, kad B. Neverdauskas-Rūkas liko gyvas, nors tarp gyventojų paskleistas gandas, kad jis žuvo. Agento „Raseiniai“ duomenimis, A. A. Pakarklis-Pluta su keturiais partizanais veikė toliau. „Daugelį jų žuvusių vyrų pažinojau. Man rūpėjo, kad jų atminimas būtų įamžintas. Man iki šiol neišaukščiau, ar saugumiečiai, jau iš vakaro apsupę vieną bunkerį, žinojo ir laukė ateinančio kito būrio, ar tai buvo atsitiktinumas, – svarstė A. Šapoka. – Iš to mūsų sugebėjęs gyvas pabėgti A. A. Pakarklis-Pluta vėliau daug ką aprašė savo dienoraštyje. Bėgo jie su A. Antanavičiumi-Daiva ir P. Šimkumi-Vaišvila, tačiau kareiviai budėjo prie visų miško kvartalinių

linijų, prie kelių. Bandydamas peršokti per vieną keliuką buvo nušautas Vaišvila. Išsigelbėję vyrai slapčia užsuko pas mano dėdę, gavo žieminių drabužių. A. A. Pakarklis-Pluta žuvo 1949 metais, A. Antanavičius-Daiva – 1952-aisiais. Tikslios jų žuvimo aplinkybės nežinomos.“

Dienoraščio puslapiai

Grįžęs iš tremties, jau Nepriklausomybės metais A. Šapoka susitiko su Šiauliuose gyvenančiu kito partizanų ryšininko sūnumi Juozu Ivanausku. Jų namuose prieš žūtį nakvojo dešimt vyrų. „Jis man papasakojo apie tą vakarą. Anksti ryte, apie 5 valandą, jo tėvas nuvedė partizanus į susitikimą su Varpo būrio partizanais. Buvo pasnigę, ryšininkas, išsikirtęs eglutę, paslėpė pėdsakus. Apie 10 valandą pasigirdo šūviai. Po pietų į kaimynų kiemą vežimais suvežė žuvusiuosius. J. Ivanauskas tada suskaičiavo jų 18. Vakarop visus išvežė į Raseinius, kur jų kapavietė, nežinoma“, – pasakojo A. Šapoka.

Pasak J. Ivanausko, kaimynų Ugentų sodyboje buvo tardoma sužeista E. Stulgaitytė-Brigita. Jai buvo nukirsti vienos rankos pirštai ir palikti kambaryje ant palangės. Partizanų ryšininkė Valerija Lazauskaitė-Tarasevičienė, gyvenusi šalia partizanų žūties vietos. J. Ivanauskas A. Šapokai davė kelis išsaugoto ir perspausdinto A. A. Pakarklio-Plutos dienoraščio puslapius, iš jų paaiškėjo daug tų siaubingų įvykių detalių. „Dienoraštį J. Ivanauskui prieš dešimt metų buvo perdavęs vienas žmogus iš Raseinių, dabar jis miręs“, – sakė A. Šapoka.

J. Ivanauskas Plauginių pamiškeje žuvusių partizanų atminimui supylė kauburėlį, pastatė koplytstulpį. Tačiau jų pavardės nebuvo iškaltos ant jokio paminklo. „Prieš trejus metus užsiėmiau šia veikla. Gražu, kad paminklas jau stovi“, – sakė A. Šapoka. Pasak jo, partizanų ryšininkė Valerija Lazauskaitė-Tarasevičienė, gyvenusi šalia partizanų žūties vietos, turėjo užrašiusi daug partizanų dainų. Tačiau po tų įvykių išsigandusi kratų sąsiuvinį sudegino ir to iki šiol gailisi. Ištvėrusi lagerius ji dalyvavo žuvusiųjų už Lietuvos laisvę pagerbimo ir paminklo atidengimo renginyje.

Jūratė MIČIULIENĖ
„Lietuvos žinios“, 2015 m. rugpjūčio 21 d.

Kad užmaršties rūdys nesugrauztų...

2015 metų rugpjūčio dvidešimt trečiąją Telšių geležinkelio stoties perone. Sekmadienį. Renkasi žmonės: vieni lipa į traukinį, važiuojantį į Klaipėdą, kiti laukia atvykstančio į Vilnių. Dauguma keliauninkų jauni žmonės su bagažu, kurie būriuojasi arčiau geležinkelio bėgių. Prie geležinkelio stoties sienos rikiuojasi skrybėlėtos ponios pasipuošusios baltomis palaidinukėmis ir keletas ponų. Jie nebe jaunuoliai, bet orūs, spindinčiomis akimis. Tai – Telšių kultūros centro buvusių tremtinių choras. Jų vadovė Milda Ulkštinaite duoda ženklą chorui ir pati užveda dainą „Nerymok, motinėle“. Arčiau jų spiečiasi ir mėgina pritarti kiti šio renginio dalyviai, atvykę paminėti Juodojo kaspino ir Baltijos kelio dieną. Prisiminti prieš 76 metus tarp Stalino ir Hitlerio įvykusį suokalbį, įteisintą Molotovo ir Ribentropo parašais ant slaptųjų protokolų, nulėmusių Lietuvos ir kitų greta esančių šalių okupaciją, atnešusių milijonų žmonių žūtis. Taip pat šiandieniniai kartai, nemačiusiai karo, sunkiai išivaizduojamas kančias, netektis ir praradimus.

Kodėl pasirinkta organizuoti renginį geležinkelio stotyje?

Asta ir Mindaugas Šimkevičiai, jaunų dailininkų šeima, įgyvendino savo projektą: išpaudė kelis juos sujaudinusių tremtinių laiškus nerūdijančio plieno plokštelėse, kad laukdami traukinio galėtų juos paskaityti ir tie, kurie per mažai žino ar visai nežino, ką teko išgyventi jų tėvų ir senelių kartos žmonėms, prieš 60–70 metų patyrusiems tremtinio dalią. Juos okupantai išplėšė iš gimtųjų namų, nepalikdami nei nėščiu moterų, nei mažamečių vaikų, neivospajėgiančių judėti senelių. Surinko žmones iš sodžių, vienkiamų ir miestelių, suvežė į geležinkelio stotis, sugrūdo į gyvulinius vagonus, užkalė langus ir vos nemirštančius iš bado, trokštančius oro bei vandens, mėnesiais vežė į mažai apgyvendintas Sovietų

sajungos teritorijas. Sibiro taigoje, Kazachstano stepėse, prie Šiaurės ledjūrio tremtiniai buvo pasmerkti katargos darbams, o daugelis iš jų – ir mirčiai.

Menininkų Astos ir Mindaugo Šimkevičių iniciatyva laišškai pristatyti visuomenei. Atvyko laikinai einantis Telšių savivaldybės mero pareigas Petras Kuizinas, administracijos direktorius Saulius Urbonas, Telšių vyskupas Jonas Boruta. Tremtinių laiškus skaito moterys ir vyrai, jaunuoliai ir vyresniosios kartos atstovai, atsižvelgiant į tai, kokio amžiaus žmogus jį rašė. Laiškuose vyrauja atsiskyrimo skausmas ir troškimas susitikti: „Visus langus pražiūrėjau ir akis praverčiau, belaukdama šv. Kalėdų ir jūsų parvažiuojant. Rašėt, kad ant šv. Kalėdų visi būsim kupetėlėj. Daugiau nebetikiu nė vienu žodeliu jūsų. Labai mažai sveikatos beturiu, nežinau ar sulauksiu jūsų. Jau ketvirtai metai, kai į kožną laišką rašot: „Parvažiuosim“. Seniai žentelis rašė: „Mamyte, mus pamatysit pareinant pro savo namelio langus.“ Nebemeluokit – aš jums daugiau netikėsiu“; begalinis Tėvynės ilgesys: „Galvoju susitaupyti truputį pinigėlių parvažiuoti, nes, atrodo, greit duos pasus. Labai daug lietuvių važiuoja namo, o aš vis vietoj tupinėjau, lyg vilkas prisalusia eketėje uodega. Kartais net širdį skauda žiūrėti į laiminguosius keleivius Lietuvos link. Kol kas dar vilties nemetu, bet pašėlusiai sunku“; prievarta išskirtų mylimųjų skaudūs išgyvenimai: „Kadangi čia visą laiką gyvenam be kunigų ir neturim progos kam savo nuodėmes išpažinti, šį kartą tuo nuodėmklausiu pabūsi Tu... Su tuo taip brangiu man žiedu teko išsiskirti tokiomis aplinkybėmis. Prisiėjo jį, taip pat atmintinį amžinatilį tėvelio dovanotą auksinį žiedą išmainyti į maitą... Su Tavim ir kitais giminaičiais anais pirmaisiais metais dar jokio ryšio neturėjau, o žiema tada buvo labai šalta. Skilvio reikalai buvo nekokie. Galima sakyti – buvau vėjo papučiamas. Apetitas buvo kaip

niekad... Ilgai saugojau ir susilaikiau nuo atsisveikinimo su tais dviem man brangiais žiedais. Skilvio koncertas kaskart labiau neduodavo man ramybės, o raumenys garavo kaip kamparas be pipirų. Taigi dėl susidariusių aplinkybių buvau priverstas atsisveikinti...“; ir kitos patirtys: „Sveikinu Tave iš Bogotkos. Tu taip toli, / kad neišgirsi mano šauksmo / Tu taip toli, / kaip saulė nusileidžia... Noriu padėkoti Tau už „Atsisveikinimo laišku““, kurio aš netikėjau gauti iš Taveš. Žinai, tas laiškas sudarė didelio džiaugsmo, nes aš matau, kad Tu manęs nepamiršai... Galbūt šis laiškas yra paskutinis čia iš Sibiro, nes esu susitaisęs važiuoti į Tėvynę, bet Taveš aš niekuomet neužmiršiu...“

Vyskupas Jonas Boruta prieš pašventindamas minėtus laiškus įamžinusias plokštes, primena, kad ir jo šeima teko patirti tremties išbandymus. Jo tėtė, universiteto dėstytojas, vienas iš pasipriešinimo okupacijai vadovų, buvo areštuotas ir atsidūrė lageryje. Jo mama užaugo daugiavaikėje šeimoje. Iš keturiolikos brolių ir seserų Lietuvoje liko tik keturios šeimos, dešimt buvo ištremtos. Jam, būsimajam vyskupui, „bandito“ sūnui, buvo užkirstas kelias stoti į kunigų seminariją, nes, ateistų terminais kalbant, „nuodys religiniais prietarais tarybinių žmonių sąmonę“. Įstojęs į universitetą, kaip ir visi to meto studentai, jis paimamas į sovietinę armiją ir atsidūrė gulago lagerių mieste Kanske. Jam, kaip „bandito“ sūnui, teko patirti visus nestatutiniamis santykiams būdingus pažemimus. Šiame mieste daug lietuvių žuvo kalinių sukilimo metu. Ten buvo tardomas ir kankinamas pirmasis Lietuvos prezidentas Aleksandras Stulginskis. Vyskupas Jonas Boruta primena, kad į Sibirą buvo „iškeldinami“ lietuviai ir anais laikais: carinei Rusijai okupavus mūsų kraštą, 1861 metų sukilimo dalyviai bei kiti nepatikimi asmenys, o į jų vietą atkeliami kitataučiai arba valdžiai lojalūs asmenys.

(keliamo į 8 psl.)

Šventė, kurios jau niekam nereikia?

Prisiminimai apie Baltijos kelią gyvi kiekvieno iš mūsų širdy, kuriems bent jau per 35-erius. Išaušo rugpjūčio 23-ioji ir vėl norisi išgyventi tuos įvykius, pajusti emocijas dienos, suvienijusios ne tik mūsų tautą, bet ir tris Baltijos valstybes, dar kartą atsigręžti į savo istoriją ir tuos, kurie kūrė šiandieninę Lietuvą, kartu pajusti, kokiam kelyje esame dabar, po 26 metų.

Diena išpuolė graži ir patogi – saulėtas sekmadienis. Šventadienis. Sekmą dieną švesk, – prisakyta. Visagaliame internete ieškojau informacijos apie renginius. Radau Tėvynės sąjungos–Lietuvos krikščionių demokratų Tautininkų frakcijos kvietimą 11 valandą uždegti žvakių prie Trijų Kryžių paminklo, pagerbti nukentėjusiuosius nuo niekinos Molotovo–Ribentropo sutarties tylos minute, sugiedoti Lietuvos Respublikos himną, pasidalyti savo išgyvenimais ir kartu keliauti į šv. Mišias Katedroje.

Peržvelgiau Seimo, vienos kitos partijos, prezidentūros svetaines – tik Prezidentės sveikinimas. Užmečiau akį į įvairių partijų paskyras „Facebook“ – Baltijos kelią šves vien minėtieji tautininkai. Kiti savo rūpesčius užbaigė pasibaigus rinkimams... Ramu. Mano pasirinkimas taip pat aiškus: švesiu su tautininkais. Bet įvairios tautos žino posakį: „Žmogus planuoja, Dievas šypsosi“. Tą dieną netrukau jį perfrazuoti aktualiau, arba kaip dabar mėgstama sakyti, conceptualiau: „Vilnietis planuoja, Šimašius šypsosi“. Ir jo šypsena užgožė visą miesto centrą bei jo prieigas. Miestą okupavo dviratininkai ir pavertė treku. Norintieji patekti į centrą, turėjo pėdinti kaip pabėgėliai, ir jau jų reikalas, su spės, kur planavo, ar ne. Liūdniausia buvo žiūrėti į iš troleibusų išlaipinamus (ne jėga, žinoma, patys išlipo) pagyvenusius žmones, tikruosius Baltijos kelio dalyvius, atkirstus nuo to kelio pradinio taško – Ka-

tedros aikštės – jų iškovotos dėl laisvės metais gimusių vaikų ir vaikaičių, sumaniusių tą dieną pasivažinėti centrinėmis sostinės gatvėmis.

Tiesa, prie tokių užkardų jau buvome nuosekliai pratinaami dabartinio mero pirmtako Artūro Zuoko, sąmoningai dažną sekmadienį per pačią Sumą netoli Arkikatedros rengusio gana triukšmingas šventes ir žaidimus – praktikuosio bent pusdienį trikdėti susisiekimą. Galimas dalykas, tai buvo repeticijos prieš rugpjūčio 23-iąją, kai minint vieną svarbiausių tautai dienų nuo sostinės centro buvo atkirsta daugiausia gatvių ir ši kartą – bemaž visai diena.

Sakykim, miestui jau senokai vadovauja liberalai ir jiems natūralu elgtis liberaliai – taip, kaip jiems patinka. Tačiau tą pačią dieną ne koks privatus tinklaraštis, bet „lrt.lt“ paskelbė visiems žinomo istoriko profesoriaus Alfredo Bumbausko straipsnį „Galbūt jau laikas nusiršti juodus kaspinus ir švęsti laisvės triumfo dieną“, kuriame peršamas mankurtiškos lietuvių tautos įvaizdis: „Daugeliui Lietuvos žmonių rugpjūčio 23-ioji nieko nereikia, nebent ji ką nors yra palietusi asmeniškai“ (http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/111796/a_bumblauskas_galbūt_jau_laikas_nusiristi_juodus_kaspinus_ir_svęsti_laisves_triumfo_diena).

Planuota šventė tapo neplanuotu pasižvalgymu pro dviračių treką, vardu Vilnius, ir žmonių veidus. Gedimino prospekte į kitą gatvės pusę galėjai pereiti, ko gero, tik apsukęs Žvėryną, tad priverstinai buvo sudarytas išpūdis, kad žmonės stebi dviratininkus. Stotelėse ant suoliukų ilsėjosi nusiplūkę senjorai, vienas kitas išraudęs skubėjo ten, kur jau vargu ar besuspėjo. Daugiausia emocijų sukėlė dviratininkų kolona su įvairiomis vėliavomis, regis, ir su Trispalve, pritvirtintomis prie dviračių bagažinių.

(keliamo į 8 psl.)

Gyvenimą paskyrė Tėvynei

Rugpjūčio 19 dieną mirė Lietuvos partizanė, karė savanorė Elena Kentraitė-Snaigė.

Elena Kentraitė gimė 1931 metų gruodžio 20 dieną Gūbrių kaime, Šilalės valsčiuje, ūkininkų Onos ir Juozapo Kentrų šeimoje, kurioje augo šeši vaikai: Jonas, Juozas, Leonas, Ona, Albinas, Elena.

Norint geriau suprasti Elenos Kentraitės-Snaigės gyvenimo kelią ir jos auką Tėvynei, būtina pažvelgti, kokioje aplinkoje susiformavo jos asmenybė. Todėl svarbu prisiminti garbiną Kentrų šeimos istoriją.

Ona Kentrienė kartu su Biržiškiene, Juraškiene ir kitomis Šilalės šviesuolėmis buvo aktyvi moterų organizacijos narė, meninės saviveiklos dalyvė. Jos sakomos kalbos lietuviškai aktualios visuomenės ir valstybės gyvenimo klausimus. Tėvas prisidėjo prie žemės reformos įgyvendinimo, Šilalės pieninės steigimo, įveisė iš Vakarų Europos produktyvius galvijus, pasirašydavo vekselius bankui, kad išgelbėtų jį bėdą patekusius ūkininkus nuo varžytinių. Todėl prieš Antrąjį pasaulinį karą jau pats turėjo pasidaryti skolą bankui. Namuose visada buvo skaitomos knygos, spauda. Į Kentrų sodybą dažnai sueidavo kaimynų vaikai, čia galėdavo linksmai žaisti, bet prieš tai vienam iš jų mama duodavo garsiai paskaityti ištrauką iš knygos. Šeimos ūkis bei sodyba buvo pavyzdinai tvarkoma. Visus džugino darželyje iš gėlių sukurtos kompozicijos: vienoje verandos pusėje žydėjo Tikėjimo, Vilties ir Meilės simboliai, apjungti Gediminaičių stulpais, o kitoje pusėje – Saulės ratas. Šeimoje buvo gyvi ir savo bei kaimynų vaikams pasakojami 1918 metų Lietuvos nepriklausomybės kovų atsiminimai. Tėvai savo pavyzdžiu skiepijo vaikams meilę artimui ir Tėvynei.

1940-ųjų Lietuvos okupacija buvo skaudus smūgis Kentrų šeimai. Per radiją išgirdęs šią žinią vyriausias brolis Jonas priėjo prie jauniausio ir visiems girdint graudžiai ištare: „Albinuk, nebėra Lietuvos“. Tėvas Juozapas Kentra mirė 1940 metų gruodžio 2 dieną nesužinojęs su Lietuvą užgriuvusiomis raudonųjų okupantų ordomis ir jų pradėtu teroru. Štai kodėl Kentrų šeima, kaip ir dauguma lietuvių, tuomet laukė karo, nors per amžius meldėsi: „Dieve, apsaugok mus nuo karo, maro ir bado“, nes tik per karą tauta matė galimybę atkurti nepriklausomybę. Atrodė, kad ta valanda atėjo 1941 metų birželio 23 dieną, kai lietuviai suki-

lėliai, susikovė su Raudonąja armija ir užėmė Radijo stotį, pranešė džiugią žinią, kad Kaunas išvaduetas ir sudaryta Lietuvos vyriausybė. Natūralu, kad visi džiaugėsi, kai vokiečių kariuomenė išvarė Raudonąją armiją iš visos Lietuvos ir tuo sustabdė buvusių okupantų kartu su kolaborantais suplanuotą tolimesnę lietuvių tautos naikinimą. Kentrų šeima, kaip ir daugeliui lietuvių, teko nusivilti, kai pamatė, kad naciai neleidžia atkurti Lietuvos nepriklausomybės.

1944 metais Raudonajai armijai artėjant prie Lietuvos Kentrų šeima po gyvenamąjį namą iškasė ir įrengė kelių dalių gynybinį bunkerį. Rudeniop reikėjo apsispręsti: trauktis į Vakarus ar pasilikti Lietuvoje ir ginti ją žodžiu, raštu, o prireikus – ginklu. Prasidėjus pakartotinam terorui, mama vieną dieną ištare: „Sūnūs, suaugote, negalite tylėti. Reikia gintis“. 1945 metais sąjungininkams švenčiant Antrojo pasaulinio karo pabaigą, Lietuvoje jau vyko „karas po karo“. Elenos broliai buvo suorganizavę drašius, aukštos moralės vyrų būrį, vadovaujamą vyriausiojo brolio Jono-Rūtenio. Po priesaikos Juozas jau buvo tapęs Tauru, Leonas – Sakalu, Albinas – Aušra, Onutė – Rasa. Jauniausiajai Elenai-Snaigėi „karas po karo“ prasidės po to, kai 1945 metų balandžio mėnesį šeimai praneš, kad sovietai atvažiuoja jos ištremti į Sibirą ir visi viską palikę pabėgs iš namų ir pasislėps netolimame miškelyje. Vėliau Snaigė, priėmusi priesaiką, taps Rūtenio būrio partizane ir turės dar vieną slapyvardį – Aidas.

Paauglė Elena-Snaigė įsijungė į partizanų ryšininkų ir rėmėjų tinklą, kuris veikė pasiaukojamai ir sklandžiai. Visų apylinkių kaimų gyventojų garbės reikalas buvo padėti partizanams, pranešti apie pasirodžiusį ar užsimaskavusį priešą, išžvalgyti teritorijas, aprūpinti kovotojus maistu, siūti Lietuvos tarpukario karių uniformas, kad pasaulis matytų Laisvės kovotojų statusą ir priešai negalėtų jų šmeižti.

Elenai-Snaigėi teko išgyventi skaudžią netektį, kai 1949 metų rudenį Lentinės kaime kautynėse žuvo broliai Juozas-Tauras ir Leonas-Sakalas. Kulkosvaidininkas Tauras, prisidengdamas šulinio rentiniu, ilgai kovėsi dengdamas besitraukiantį būrį ir sužeistas paskutinis pasitraukė iš kovos lauko. Snaigė pamatė jį miške, sėdintį nugara į medį, tik pavasarį. Nukrapščiusi lapus jo delne pamatė knygelę su atverstu la-

pu „Malda už Tėvyne“, o laiškeli lietus jau buvo išblukinęs. Prieš tai Snaigė liūdėjo, kai 1947 metų liepos 14 dieną buvo suimta Ona Kentraitė-Rasa. Ja partizanai didžiavosi, kad tardoma neišdavė nei bunkerių, nei slėptuvių, nei štabavietės, nei partizanų rėmėjų. Ją išvežė į Užpaliarės salą prie Salehardo.

Partizanė Snaigė spausdindavo atsisaukimus, pagrindžio spaudą, dokumentus, kūrė eilėraščius. Kartą po brolių Sakalo ir Tauro žūties eidama pro tėviškę vogčiomis priėjo prie savo namų ir sustojo po ažuolu, kurio paunksmėje šeima pietaudavo. Pasidarė graudu ir pasuko Prapymo miškų link. Grįžusi užrašė eiliuotai:

*Kai saulė geso
vakaruose,
Ėjau pro tėviškės
laukus
Ir mirštančiuose
spinduliuose
Išvydau vėl gimtus
namus.*

*Liūdnam nameliai tyliai
žvelgė,
Berods, ilgėdamies
kažko...
Žirgelis lankoje
sužvengė,
Ir gailiai ėmė kaukti šuo.*

*Senutis ažuolas palinko,
Į tolį ištiesė rankas.
Šešėlis paruge nuslinko,
Lyg klausdams, ar
negrįžta kas.*

*Senuti ažuole, nelauki,
Negrįšime visi kartu.
Ten, kur Lokysta
tyliai plaukia,
Praliejo kraują
broliai du.*

*Kieme graudžiai
sugirgždo svirtys
Ir sudainavo kažin kas,
O juk kitąkart apie viltį
Sesuo dainavo čia
dainas.*

*Glaudžiaus prie
ažuolo ruplėto,
Nukrito ašara karšta.*

Snaigė buvo labai drąsi, nuovoki. Jos sumanumo dėka pavykdavo išgelbėti nuo žūties daug partizanų. Antai, kai Ūdros partizanų būrys buvo patekęs į apsupimą, ji atsakė gelbėtis viena ir pasakė: „Jeigu žūsime, tai visi kartu“. Vadas Ūdra paklausė Snaigės, kaip ji veržtųsi iš apsupties. Ji atsakė, kad eitų per pelkes. Partizanai taip ir padarė. Buvo išgelbėtas visas būrys.

Deja, jai pačiai nepavyko išsigelbėti nuo suėmimo ir būsimų kankinimų, kai 1950 metų liepos 28 dieną netoli Kvėdar-

nos, Genioto kaime, štabo slėptuvėje spausdino atsisaukimus. Kai sribai puolė trobelę, Snaigė, nespėjusi uždengti slėptuvės angos grindyse, išgirdo žodžius: „Lipkit lauk! Mesim granatą!“ Snaigė turėjo greitai apsispręsti: gyventi ar mirti. Ji klausė savęs: „Ar išlaikysiu? Ar neišduosiu?“ Apėmęs pasitikėjimas padiktavo: „Neišduosiu“. Snaigė tardė Šilalėje, Klaipėdoje. Tačiau partizano priesaikos nesulaužė. Tuomet enkavedistai bandė ją vežti per Rietavo miškus, kad ten juos užpultų „partizanai“ ir „išvaduočiau“ Snaigė, po to palydėtų ją į Rūtenio būrį. Tačiau Snaigė prisiminė Rūtenio priesaiką, kad negalima nepažįstamo partizano atvesti į būrį. Tuo Snaigė išgelbėjo Rūtenio partizanus. Snaigė nuteisė 10 metų. Krasnojarsko krašte Taišeto lageryje ji kirtu miškus ir ten neteko sveikatos.

Elenos dėka Rūtenio vadovaujami partizanai išliko didžiausiu junginiu Lietuvoje. Jis ypač rūpinosi rėmėjais, ryšininkais, stengėsi jų pagalbą užmaskuoti, kad jie nenukentėtų. Jonas Kentra-Rūtenis, Lukštas buvo mąstytojas. Iki pat žūties jis rašė Laisvės kovų metraščių. Deja, išliko tik 1950 metų liepos 26 dieną jo rašto laiško sesei Onai-Rasai į Užpaliarę skiautelė: „Išvystęs techniką ir ypatingai paspartinęs tempus paviršutiniškume, nebesuderina savo veiksmų su gilesne žmogaus dvasine prigimtimi, sukuria chaosą savo viduje, kartu ir pasaulyje, ir pervertindamas „kūniškąją kovą už būvį...“ Ar čia ne apie mūsų laikus?

Už Rūtenio galvą buvo paskirta didelė premija. Jis buvo net 17 kartų sužeistas. Jonas

Kentra žuvo verždamasis iš apsupties 1951 metais. Susirinkusiems enkavedistai rėkė, kad nugalėjo Ameriką.

Partizanas Albinas Kentra-Aušra, grįžęs iš Spasko lagerio, tęsė Laisvės kovą kitokiu būdu – Vilniaus universitete organizuodamas centrinių rūmų puošybą tautine istorine tematika, įsteigdamas audiovizualinį centrą, kad studentai išmoktų šnekamosios, o ne Sovietų sąjungoje dėstomos rašytinės anglų kalbos ir tuo suprastų užsienio radijo stočių informaciją anglų kalba.

Motina Ona Kentrienė, gyventojų praminta Motinėle, 15 metų slapstėsi ir buvo slapstoma iki pat mirties. Tai buvo nepaprastos išminties ir taurios dvasios moteris, Lietuvos laisvei paaukojusi savo sūnus ir dukteris. Ji niekada nepalūžo. Slėpdama savo skausmą dėl žuvusių sūnų ir nuteistų dukrų, ji buvo romumo pavyzdys šeimoms, į kurias ateidavo. Mokė išlikti oriais okupacijos sąlygomis. Bendražygiai ir artimieji Oną Kentrienę-Motinėlę slapčia palaidojo 1961 metais Šilalės kapinėse. Senieji šilalėškiai jauniems sakydavo, kad įėjus į Šilalės kapines reikia stabtelėti, nulenkti galvą ir sukalbėti maldą už Motinėlę.

Elena Kentraitė-Snaigė visą savo gyvenimą paskyrė Tėvynei ir tiems, kurie buvo šalia. Nukeliavusi sunkią žemiškąją kelionę partizanė Elena Kentraitė-Snaigė atgulė Šilalės kapinėse. Jos palydėjimas į Amžinybę verčia pagalvoti dėl Kentrų sodybos ir unikalaus gynybinio bunkerio atstatymo ir muziejaus įrengimo Laisvės kovoms Žemaitijoje įamžinti.

Loreta KALNIKAITĖ

Pro memoria

Amžinybėn iškeliavo LPKTS narys, Ukmergės krašto metraštininkas, knygų apie Didžiosios Kovos apygardos partizanus autorius, pedagogas ir muziejininkas doc. dr. Kazys Strazdas.

Gimė Armoniškių kaime (dabar – Anykščių rajonas), 1937–1941 m. mokėsi Antaplaštakio pradžios, 1941–1947 m. – Balninkų (Molėtų r.)

Kazys Strazdas
1934–2015

mokyklose. Paauglystėje talkino Anykščių rajone veikusio Beržo partizanų būriui. 1946 m. buvo sulaikytas, bet netrukus po tardymų paleistas. Baigė Kauno politechnikos instituto Cheminės technologijos fakultetą. Dirbo Aleksoto stiklo fabrike, Pramoninės statybos projektavimo institute, dėstė KPI, vėliau KTU. Yra pasiekęs savo profesijos aukštumą, parašęs ir išspausdinęs daug mokslinių straipsnių, vadovavęs aspirantų darbams, paruošęs studijų vadovėlių.

Iš gausių publikacijų pasipriešinimo tema pažymėtinos: „Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordinas ir jo kavalieriai“ (2005), „Partizanų muziejus Balninkuose“ (informacinis leidinys), „Ukmergės krašto laisvės kovų keliais“ (2006, 2011). „Prisiektė Tėvynei“ (Didžiosios Kovos parti-

zanų apygardos istorijos albumas, sudarė su Jovita Emilija Strazdiene, 2008). Daugelį metų buvo „Tremtinio“ talkininkas, rašė apie Didžiosios Kovos apygardos Balninkiečių laisvės rinktinės partizanus. 2006 m. Balninkuose įsteigė Didžiosios Kovos apygardos B rinktinės partizanų muziejų. Taip pat buvo daugelio partizanų atminimo ženklų Balninkų krašte ir Anykščių rajone pastatymų sumanytojas ir organizatorius.

Už nuopelnus Lietuvai apdovanotas Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi (1997 m.) ir kitais apdovanojimais.

Nuoširdžiai užjaučiame žmoną Jovitą Emiliją Strazdienę, vaikus Saulių bei Aušrelę, artimuosius.

LPKTS valdyba,
„Tremtinio“ redakcija

ILSĖKITĖS RAMYBĖJE

Aniceta Girčytė-Nevardauskienė
1932–2015

Gimė Tauragės aps. Laukuvos valsč. Sarvyčių k. ūkininkų šeimoje, auginusioje du vaikus. Aniceta dvejų metų neteko motinos ir augo pas pamotę. 1951 m. šeimą ištrėmė į Krasnojarsko kr. Užūro r. Dirbo žemės ūkio darbus. 1958 m. grįžo į Lietuvą. Apsigyveno pas kaimynus, nes namuose gyveno svetimi. Laikui bėgant, pasisekė gauti kambarėlį savuose namuose. Ištekėjo už tame pačiame kaime gyvenusio jaunuolio ir apsigyveno pas jį. Vėliau su vyru pasistatė namelį Laukuvoje.

Palaidota senosiose Laukuvos kapinėse. Nuoširdžiai užjaučiame sūnų, jo šeimą, gimines ir artimuosius.

LPKTS Šilalės filialas

Juozapas Antanas Viluckas
1928–2015

Žemei dosniai dalijant subrandintą derlių, į Amžinybę išlydėjome pilietį, kovotoją dėl Laisvės ir nepriklausomybės Juozapą Antaną Vilucką. Kuklų, paprastą žmogų iš Kartenos pažinojo visi. Jo gyvenimas buvo pavyzdys, kad mažas, bet didis žmogus gali nuveikti labai daug. Jo pilietinė pozicija, visuomeninė veikla iškalbingesnė už jį patį.

Juozapas Antanas Viluckas gimė 1928 m. Žadeikių k., baigė Kartenos pradžios mokyklą. Būdamas 17 metų tapo Laisvės kovotojų dešiniąja ranka – ryšininku. 1949 m., susikūrus kolūkiams, Verkiuose baigė kolūkio pirmininkų kursus, grįžęs dirbo Žemaitės kolūkyje sandėlininku. J. A. Viluckas buvo veiklus žmogus, kuris nepaliovė eiti pažinimo keliu: 1955 m. pradėjo dirbti brigados brigadininku, 1969 m. baigė aštuonmetę vakarinę Kartenos mokyklą, 1973 m. – Klaipėdos žemės ūkio technikumą, įgijo zootechniko specialybę, dirbo Žemaitės kolūkio kiaulių fermos vedėju.

Jo aktyvi veikla tapo pavyzdžiu, buriančiu bendraminčius. Lietuvos laisvės siekis tapo šventu tikslu. Prasidėjus Sąjūdžiui jis vienas pirmųjų stojo į Laisvės gynėjų gretas. 1991 m. dalyvavo Sausio 13-osios įvykiuose. Neišsenkanti, deganti vidinė energija ir begalinis atkaklumas įkvėpė jį dirbti Lietuvai, išsaugant ir auginant valstybingumo tradiciją. Juozapas buvo sudegusios Kartenos ligoninės atstato iniciatorius, jo dėka Kartenos miestelio aikštėje atstatytas M. Valančiaus blaivybės kryžius, Kartenos senosiose kapinėse pastatytas monumentas Kovų už Lietuvos nepriklausomybę įamžinimui. 2004 m. jis įregistravo visuomeninę organizaciją – Kartenos kovų už nepriklausomybę įamžinimo draugiją. Pastaraisiais metais Juozapas Antanas pastatė 14 paminklų partizanų žūties vietose Kretingos ir Plungės rajonuose.

Jo atminimas pažinusiųjų atmintyje išliks kaip pilietiško, patriotiško ir teisingumo kamertonas, kuriuo matuojamas žmogus.

Skausmo akimirka užjaučiame velionio šeimą ir artimuosius.

LPKTS Kretingos filialais ir Kretingos rajono savivaldybė

Užjaučiame

Dėl mylimos dukters Valentinos, gimusios tremtyje, mirties nuoširdžiai užjaučiame Danutę Karankevičienę ir mirusiosios sūnus: Luką, Adomą ir Lauryną.

Tremties draugai: Dalia ir Juozas iš Vilniaus, Birutė ir Pranutė iš Kauno, Aldona ir Algis iš Ukmergės, Aldona iš Utenos

Rugsėjo 26 d. (šeštadienį) 11 val. Šiaulių universiteto Baltojoje salėje (Vilniaus g. 88) įvyks „Sibiro Alma Mater“ 6-ojo tomo pristatymas.

Maloniai kviečiame dalyvauti.

Atsiliepkite

Ieškau Lietuvos karininkų, ištrėmtų 1941 metų birželį į Norilsko lagerius, palikuonių. Skambinti Rimui Brundzai tel. 8 687 29 178.

Skelbimai

Rugsėjo 12 d. (šeštadienį) kviečiame į žygį „Dainavos apygardos partizanų takais“.

9 val. šv. Mišios Seirijų bažnyčioje.

9.50 val. išvykimas į Bestraigiškės mišką prie bunkerio.

10.20 val. minėjimas Bestraigiškės miške prie bunkerio.

11 val. išvykimas į Liškiavą.

11.40 val. perlaidotų partizanų pagerbimas Liškiavos kapinėse. Apsilankymas Liškiavos bažnyčioje ir vienuolyno aplinkos apžvalga.

12.50 val. išvykimas į Liepiškių kaimą.

13 val. sustojimas prie Juozo Vitkaus-Kazimieraičio paskutinės vadavietės.

Pietų pertrauka (kareiviška košė ir arbata).

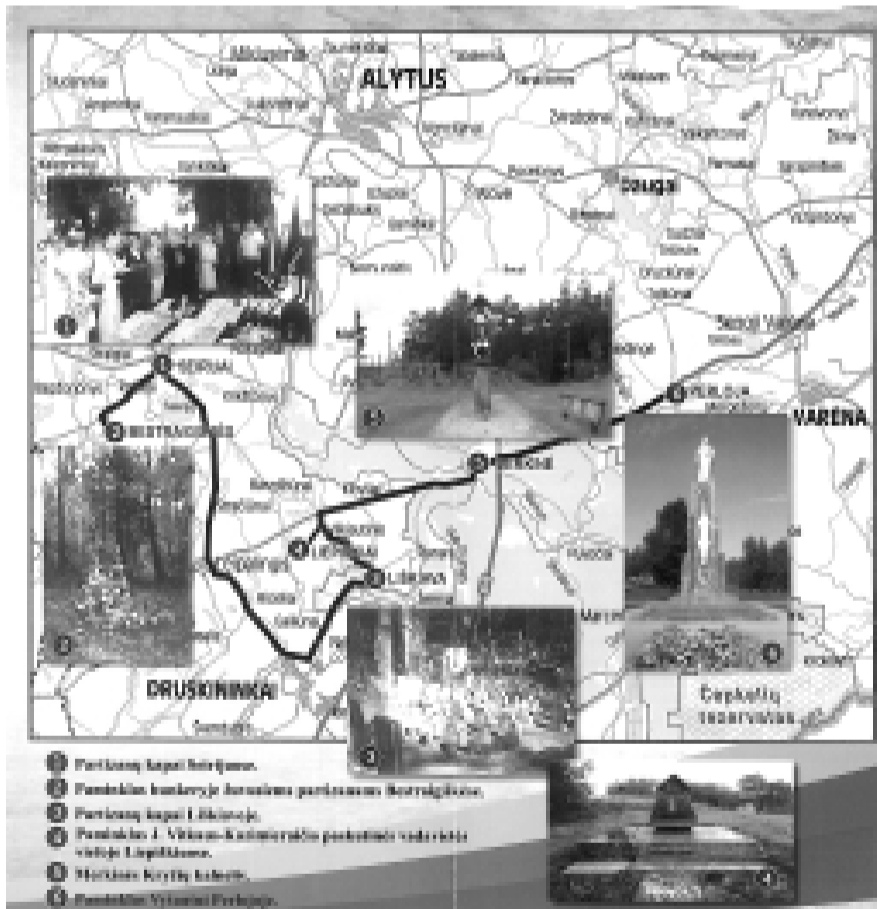
14.10 val. išvykimas į Merkinę.

14.40 val. Merkinės Kryžių kalnelio applanckymas.

15.40 val. išvykimas į Perloją.

16 val. žygį užbaigsiame aplankydami Perlojos istorines vietas. Dainuos choras „Atmintis“, dalyvaus etnografinis ansamblis, moksleiviai, kaimo muzikantai, Perlojos kaimo jaunimas.

17.30 val. renginio pabaiga.

Rugsėjo 5 d. (šeštadienį) 11 val. Ukmergės r. Pabaisko miestelyje minėsime 1435 m. įvykusį Pabaisko mūšį – didžiausią Viduramžių mūšį dabartinėje Lietuvos teritorijoje, užbaigusį kovą su Livonijos ordinu. Vyks Viduramžių kovos, kuriose dalyvaus ne tik Lietuvos karo istorijos klubai, bet ir svečiai iš Latvijos bei Baltarusijos.

ISSN 2029-509X
Leidėjas LPKTS

Tremtinys

Mūsų adresas: Laisvės al. 39, LT-44309, Kaunas, tel. (8 37) 323 204, faksas (8 37) 323 214
www.lpkts.lt, el. paštas: tremtinys.redakcija@gmail.com, tremtinys@zebra.lt

Redaktorė Jolita Navickienė. Redakcija: Austėja Žostautaitė, Vesta Milerienė. Maketavo Ignas Navickas

Įmonės kodas 3000 32645

Ats./sąsk. Nr. LT18 70440600 0425 8365, AB „SEB“ bankas

Spausdino spaustuvė UAB „Morkūnas ir Ko“, Draugystės g. 17, Kaunas

2 spaudos lankai
Tiražas 2155 egz.

Kaina
0,58 euro (2 litai)

Projektą „Lietuvos Laisvės kovų, tremties ir tautos netekčių atspindžiai“ remia

SPAUDOS,
RADIJO IR
TELEVIZIJOS
RĖMIMO
FONDAS

Gyvuojantis Baltijos kelio atminimas Ukmergėje

Ukmergėje paminėjome rugpjūčio 23-iają, Europos dieną, Stalinizmo ir nacizmo aukų atminimo dieną ir Baltijos kelio dieną.

Ukmergėje minėjimo da-

lyviai rinkosi prie paminklo žuvusių Lietuvos partizanų atminimui.

Šiai dienai paminėti šakietis dviratininkas Aidas Janušaitis, rugpjūčio 21 dieną išvyko iš Ta-

lino aikštės prie Hermano bokšto, pakeliui užsuko į Ukmergę ir dalyvavo minėjime. Būdamas 11 metų Aidas dalyvavo pirmajame Baltijos kelio minėjime.

Kitais metais Aidas Janu-

šaitis pažadėjo organizuoti dviratininkų žygį iš visų trijų Baltijos respublikų.

Koncertavo Veprių kultūros namų styginių instrumentinis ansamblis, vadovaujamas

Edvardo Ratauto, Vidiškių šeimininis „Šermukšnių“ trio atliko tremtinių ir partizanų dainas.

Tamara REINGDARTIENĖ, LPKTS Ukmergės filialas

Per amžius likite gyvi

(atkelta iš 2 psl.)

Kęstučio apygardos, Gintaro rinktinės partizanų, buvusio ryšininko Antano Ivanauskos sūnus Juozas Ivanauskas, žuvusių partizanų įamžinimo vienas iš iniciatorių, papasakojo apie Plauginių miške 1948 metų gruodžio 3 dieną įvykusią tragediją.

LPKTS Radviliškio filialo pirmininkė Stasė Janušonienė į susirinkusiuosius kreipėsi Juozo Grušio – Žilvinio eilėmis, parašytomis 1947 metais.

Raseinių rajono kultūros centro folkloro ansamblis „Degule“ vadovaujamas Astos Nikžentaitienės dainavo: „O mes ėjome, ėjome, ėjome pačiame pražydėjime savo...“ Susirinkusieji giedojo kartu su nuostabiomis solistėmis – Lina Urniežiute ir Inga Šatkauskienė. Giesmės žodžiai „O Kristau, tą patį kelią reikia man nueiti taip, kaip Tu...“ perkėlė šventės dalyvių mintis į gražią, vasariškais debesėliais pasidabinusią tėviškės padangę.

Šventės dalyvius sveikino Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centro atstovas Rytas Narvydas, poetas Povilas Kulvinskas. Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjungos pirmininkas Gvidas Rutkauskas ragino šventės dalyvius visada išlikti tvirtus ir savo tvirtybę perduoti jaunimui, kad Lietuvos laisvės kovotojų atminimas neišnyktų. Politinių kalinių, tremtinių, partizanų ir jų ainių klubo „Garsas“ vadovas Antanas Vizbaras kvietė

Raseinių valdžią gerbti visuomenėje pripažintą vertybes. LPKTS Šiaulių filialo pirmininkė Valerija Jokubauskienė pasveikino bei padėkojo paminklo žuvusiems Lietuvos partizanams iniciatoriams – Juozui Ivanauskui ir Algirdui Šapokai. LPKTS Šilalės filialo narė Loreta Kalnikaitė, filialo pirmininkės Teresės Ūksienės vardu, padėkojo Algirdui Šapokai už idėjos įgyvendinimą ir įteikė Šilalės filialo išleistą knygą „Atgiję paminkluose“.

Pasisotinę kareiviška koše, pakviesti Juozo Ivanauskos šventės dalyviai nuvyko į pamiškę, nusilenkti Lietuvos partizanams. Prie paminklinio kryžiaus pagerbti Varpo būrio partizanai.

Juozas Ivanauskas papasakojo apie Gintaro rinktinės partizanų. Jų pasiaukojimą ginant Lietuvos laisvę. Visi dalyviai noriai sustojo šalia Kęstučio partizanų apygardos vėliavos, kad pajautų tą milžinų dvasią.

Loreta KALNIKAITĖ

Konferencija Anykščiuose

(atkelta iš 1 psl.)

Valdyba pritarė stelių projektui. Valdybos pirmininkė sakė, kad Vyriausybės parama LPKTS pasieks tik antroje metų pusėje, padėkojo tiems filialams, kurie rado lėšų surengti pirmojo pusmečio renginius. Aptardama sąskrydį „Su Lietuva širdy“ valdybos pirminin-

kė kalbėjo, kad reklamos šiam renginiui buvo pakankamai. Sąskrydį parėmė „Senukų“ asociacijos prezidentas Augustinas Rakauskas, europarlamentaras Gabrielius Landsbergis visus aprūpino geriamu vandeniu. Pavyko donorstės akcija, mūšio inscenizacija, fotografavimasis pagal trėmimų

metus. Visi valdybos nariai buvo vieningos nuomonės, kad jubiliejinis sąskrydis „Su Lietuva širdy“ praėjo puikiai. Jie dėkojo už padovanotus ženklelius, išleistas informacines knyguotes apie renginius Ariogaloje.

Pasipildę naujų išpūdžių, Anykščių filialo pirmininkės

Primos Petrylienės apdalyti skania namine duona ir informaciniais leidiniais apie Anykščius su pakilia nuotaika išsiskirstė namo. Visų konferencijos dalyvių vardu nuoširdžiai dėkoju šios konferencijos organizatoriams – LPKTS ir LPKTS Anykščių filialui. Tik jų dėka viskas buvo

atlikta laiku ir su meile. Todėl visų konferencijos dalyvių nuotaika buvo pakili. Konferencija finansuota iš SADM priemonės „Remti vyresnio amžiaus žmonėms atstovaujančių nevyriausybinę organizacijų veiklą“.

Valerija JOKUBAUSKIENĖ
Eduardo Manovo nuotr.

Kad užmaršties rūdys nesugraužtų...

(atkelta iš 5 psl.)

Taip pat primena, kad panašaus likimo galime sulaukti ir dabar, iš to paties niekada mums nebuvusio draugišku Rytų kaimyno. Rytų kaimyną, žvanginantį čia pat už sienos ginklais, priminė ir kalbėję rajono vadovai.

Menininkai Asta ir Mindaugas Šimkevičiai dėkojo atvykusiems į jų projekto baigiamąjį renginį. Jie tiki, kad ne vienas

jaunas žmogus, laukdamas traukinio, dirstels, kas čia parašyta, ir giliau supras Lietuvos istoriją. Juk ir jiems šie laiskai buvo atradimas. Menininkai dėkingi žmonėms, juos išsaugojusiems, įamžinti nerūdijančio plieno plokštelėse, kad užmiršimo „rūdys“ nesuėstų. „Juk ir geležinkelio bėgiai, nors jie ir iš rūdijančio plieno, blizga, nes jais nuolat važiuoja traukiniai,“ – taip motyvuoja

Mindaugas medžiagos pasirinkimą, kaip vieną istorinės atminties išsaugojimo galimybių.

Atidunda iš vienos pusės prekinis iš kitos pusės keleivinis traukiniai. Jų žvangesys neužgožia poetės mokytojos Elenos Borusevičūtės-Šidlauskienės skardaus balso: „Juk čia mano gimtieji namai – traukinio vagonas, pakeliui į Sibirą“. Ji stebisi, kaip atėjo ir nematė, jog atsідūrusi po močiu-

tės, rašiusios į Sibirą savo dukteriai ir žentui, dailininkų Šimkevičių išgraviruotu laišku. Močiutė bėgo tuomet paskui vežimą, kuriame sėdėjo jos žentas ir nėščia duktė, vežama iš gimtųjų namų į tremtį, šaukdama: „Palikit ją. Ji turi greit gimdyti!“ Bėgo iš paskos kol netekusi jėgų suklypo po netoli namų pastatyta kopytėle. Taip ir nepakilo. Paralyžiuota išgulėjo keletą metų. Grįžtančių nesu-

laukė: nei dukters, nei žentelio. Neišvydo jos akys nei vagone gimusios vaikaitės, kurios eilėraščių posmai šiandien aidai: „Nebegali sutemti, / kai Motina / saulėn išneša / Dievo pasaulio / stebuklą – / pirmąją / kūdikį / per užkaltovagono dundėjimą / vis šiaurėjančiu gelžke-
liu, / per taigos gūdų užesį...“

Tegul nerūdija atmintis...
Angelė RAUDIENĖ
Mečislavo Šilinsko nuotr.

Šventė, kurios jau niekam nereikia?

(atkelta iš 5 psl.)

Vaidas tikrai graudžiai linksmino: jos tarsi buvo ne visai oriai išdygusios iš ten, iš kur šiaip jau dygsta kojos. Organizatoriams tai atrodė „jėga“, vilniečiams sukėlė juoką.

Vėl prisiminiau jausmus, patirtus skubant į autobusą prie Sąjūdžio būstinės, kuriuo važiuoju į mums skirtą vietą, šypsenas, nepažįstamus, bet tokius savus žmones, ir jų akis, kupinas pasididžiavimo bei meilės. Tokiomis galima žiūrėti tik į kažką, kas reikalavo daug pastangų ir susitelkimo – taip buvo žiūrima į iškovotą Trispalvę.

Sutinku, kad mūsų istorija pernelyg skausminga ir dažnas

minimas įvykis yra labiau vadinamas minėtinu nei šventišku, ir kad A. Bumblauskas iš dalies teisingai sakė, kad reikia švęsti pergalę. Bet ar pasirinkta šventės forma nėra pasėkmė nusiteikimo, kad Molotovo-Ribentropo paktas palietė tiek vieną kitą, o valstybei iš principo neturi reikšmės ir niekam neįdomu. Pamiršus istoriją, pamiršus istorinių datų turinius, švęsti iš tiesų galima liberaliai: su alumi, ant dviračio, apsitvėrus virvėmis nuo tų, kuriems norisi švęsti kitaip. Juk mename ir kitokią užtvartą – sudarytą iš sovietinių milicininkų gyvatvorės...

Pabaigai – pora faktų primiršusiems, kas tas Baltijos

kelias, ir viena detalė profesoriui, kvietusiam nurišti juodus kaspinus nuo vėliavų:

Baltijos kelias – tai 650 kilometrų (kitais duomenimis – 595 kilometrų) ilgio rankomis susikibusių žmonių grandinė, sujungusi Lietuvos, Latvijos ir Estijos sostines 1989 metų rugpjūčio 23 dieną, minint 50-ąsias Molotovo-Ribentropo paktą, panaikinusio Baltijos šalių nepriklausomybę, metines. „Susikibusių rankomis“ – tik definicijai derantis apibūdinimas. Iš tiesų tame kelyje stovėję žmonės buvo sujungti širdimis ir tikėjimu Laisve. Pasak žinių agentūros „Reuters“, akcija subūrė 700 tūkstančių žmonių Estijoje, 500 tūkstan-

čių Latvijoje ir milijoną Lietuvoje. Didžiausias šios akcijos pasiekimas buvo tai, kad Sovietų sąjunga pripažino praeities nusikaltimus, Molotovo-Ribentropo paktą egzistavimą ir paskelbė jį negaliojančiu. Tai tapo vienu svarbiausių žingsnių kelyje į nepriklausomą Baltijos valstybių atkūrimą, emociškai liudiję visų begalinę vienybę ir kėlę pasididžiavimą.

2009 metų liepos 22 dieną Seimas pakeitė Atmintinų dienų įstatymą ir rugpjūčio 23 dieną, buvusią Juodojo kaspino dieną, paskelbė Europos dieną, Stalinizmo ir nacizmo aukų atminimo dieną ir Baltijos kelio dieną.

Prasmingas pakeitimas,

prieš penkerius metus gražiai suprastas ir išjaustas interneto skaitytojo Ramojaus: „Man Baltijos kelias – pasaulio žmonių susijungimo pradžia, nežiūrint į rasę, tautybę, religiją... kažkada gal apjuosime visą Žemę ir pasijusime broliais ir seserimis, ir išginsime baimes ir prietarus apie vieni kitus. Ir gyvensime vienoje žalioje planetoje, kurioje nebebus vietos smurtui ir neapykantai“ (<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/isrinktos-graziausios-delfi-skaitytoju-mintys-apie-baltijos-kelia-kurios-busiamzintos-ant-laisves-kelio-skulpturos.d?id=34534977>).

Laima ARNATKEVIČIŪTĖ